ЗВОН

Беларуская штодзенная палітычна-літэратурная часопісь.

Рукапісы павінны быць перапісаны чытэльна. Аплата прынятых рукапісау залежыць ад рэдакцыі. Рукапісы назад не выдаюцца.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: м. Менск, Юбілейны дом.

Цана нумару 1 марка.

ГОД ВЫДАНЬНЯ I.

РЭДАКЦЫЯ адчынена штодня ад 9—12 гадз. і ад 5—7 гадз.

Цана абвестак:

за 1 радок за тэкстам . 2 м.
шукаючым працы, за абвестку . . . . 2 м.

№ 20. Менск, Серада 8 кастрычніка 1919 г. № 20.

На гэтых днех адчыняюцца Беларускіе курсы для настаунікау Меншчыны. Запіс на курсы адбываецца штодня у Беларускай Школьнай Радзе, (Захарауская вул., б. Юбілейны-Дом) ад 11—2 гадзін і ад 5—7 у вечары.

Кіраунічы курсамі *Я. Лесік.*

Як адчыняць беларускіе школы на Меншчыне.

Дагэтуль па весках і мястэчках Меншчыны існавалі найбольш школы з расійскай ды польскай выкладовай мовай; беларускіх школ было мала. Цяпер, калі есьць магчымасьць праз выяуленьне волі народу мець замест расійскай школы—школу польскую ці беларускую, настаунікі школ і сяляне павінны намагацца, каб на абшарах Меншчыны, дзе людяасьць беларуская пераважывае усе другіе нацыянальнасьці, беларуская школа стала звычайнай народнай школай у тых месцах і будынках, дзе была дагэтуль школа расейская.

Беларусізацыю школы старой настаунік павінен весьці ступянева, пачынаючы з першага аддзелу. Беларуская Школьная Рада Меншчыны будзе дапамагаць такім школам беларускімі падручнікамі і курсамі для настаунікау.

Дзеле адчыненьня беларускай школы замест былой расійскай, дзеле пераносу школы з аднэй вескі у другую, ці адкрыцьця саусім новай школы, трэба як мага хутчэй склікаць праз Урад гміны сход сялян, абгаварыць школьную справу і выбраць тымчасовы школьны Урад (накпіталт Беларускай Гміннай Школьнай Рады) у складзе старшыні і сакрэтара. Каб хутчэй адчыніць навуку у школах, гэты Тымчасовы Урад Школьны павінен зараз-жа пасьля сходу падаць пастановы сходу безпасрэдна ці праз Начальніка раёну да школьнага рэфэрэнта (інспэктар рэвізор) пры павятовым Камісару. Пастановы гэтые робяцца ці на агульным сходзе гміны, ці на сходзе сялян школьнага раёну кожны раз у паразуменьні і з дазволу мясцовай улады.

Калі урад гміны ці павятовы школьны інспэктар абвяшчаюць ад сябе дзень сходу, то трэба старацца, каб беларуская школьная справа не была загублена па віне сялян і каб галасы не прападалі,—сабірацца акуратна, бо магчыма, што за позьнім часам распачацьця навукі у гэты год, сходы такіе паутарацца ня будуць?

Каб ня было затрыманьня у адчыненьні школы і распачатку навукі, вышэй памяненые пастановы сходу абавязкова павінны мець такіе данные (гэтага патрабуе улада):

1. Спіс дзяцей, іх узрост, нацыянальнасьць, рэлігія, колькі гадоу вучыуся і дзе.

2. Ці есьць цяпер там настаунік ці настауніца.

3. Прозьвішчо і імя настауніка, колькі ен мае гадоу і якой рэлігіі, дзе радзіуся, дзе адтрымау прасьвету, колькі гадоу вучыць у гэтай школе і якіе знае мовы.

4. Ці фувкцыянавала гэта школа (ці школы гміны) у прошлым годзе.

5. У якой мове выкладалася навука (калі ня расійскіх падручнікак, то ці ужывалася у гутарках з дзецьмі і у тлумачэньнях на лекцыях беларуская мова).

6. На якой мове хочуць бацькі, каб ішла навука у школе у гэтым годзе. (Калі галасы разьбіваюцца, то адзначыць—колькі за беларускую, колькі за польскую ці жыдоускую).

7. Што згаджаюцца даваць бацькі на школу—грашмі ці натурай. (У тых месцах Віленшчыны, дзе такіе сходы ужо адбываліся, сяляне найбольш згаджаюцца даваць памяшканьне для школы, апал, асьвятленьне, стоража, 100 руб. на месяц настаунiку, ці ссыпку. Гэта апроч тых 300 руб., якіе польская улада дакляруе даваць кожнаму настаунiку што месяцу, пачынаючы с 1-га жніуня (аугуст), як субсыдыю.

8. Ці есьць для школы адмысловы будынак і да каго ен належыць.

9. Спіс інвэнтару школы.

Беларуская Школьная Рада Меншчыны просіць настаунікау і сялян паведамляць Раду (м. Менск, Захарауская вул., б. Юбілейны Дом) аб становішчу школьнай справы на мясцох.

Калі хто-нібудь з прадстаунікоу улады на мясцох робіць перашкоды у справе адчыненьня беларускай школы, то ніякіе жалабы—заявы славесные ад імя сходу ці настауніка школы ня—будуць прымацца Радай, калі у гэтых жалабах ня будзе адзначана прозьвішчо нарушацеля правоу людяасьці, яго пасада, у чым вылілася перашкода, калі, у якіх фактах, ці на якім сходзе. Подпісы на жалабах павінны быць чытэльнымі і па магчымасьці у значным ліку.

Беларуская Школьная Рада Меншчыны.

Да жыдоуства.

Шмат гадоу, як вы жывеце на Беларусі поплеч з нашым народам. На нашай зямлі расьцьвітала ваша нацыянальная і экaнамічная культура.

Месты і мястэчкі нашага краю парабіліся цэнтрамі, створаны праз доугіе гады ажыуленага гандаль.

Наш селянін-хлебароб меу з вамі пастаянную стычнасьць.

Гістарычны льос створыу паміж жыдоускім і беларускім грамадзянствам такіе абаюдна-злучные умовы жыцьця, без якіх нельга было абыйсьціся.

Розные непаразуменьні паміж намі часам выяуляліся з прычын жалезных ашцугоу самадзержаунага расійскага ураду, каторы душыу як жыдоу, так і беларусау.

Ад расійскай чорнай сотні цярпелі і вы і мы.

Самае гляунае цярпеньне беларускага народу над маскоускімі урадамі, — як самадзержауным, так і бальшавіцкім, — гэта зьдзекі над нашай нацыянальнай душой, сыстэматычнае нішчэньне беларускай самабытнасьці, культуры і г. д.

Наш край русыфікавауся расійскім чыноунiцтвам, а пад яго напорам і вамі.

Мы жыдоускаму грамадзянству гэта у віну ставіць ня будзем—у гэтым вінавата сама гісторыя.

Але цяпер, у часу нашага культурнага адраджэньня, мы зьвяртаемся да вас:

Цікауцеся болей сваім суседам-беларускім народам. Зьвярнеце і вы увагу на яго культуру і адраджэньне.

Лічэцеся ня толькі грубай сілай каго-бы то не было, а ідзіце на сустрэч нашаму сялянскаму руху.

Цяпер, калі у нас пачынае тварыцца новае жыцьце, мы хочам працаваць у згодзе з усімі народнасьцямі Беларусі—у тым ліку і з жыдоускім грамадзянствам.

Клічамо вас да працы як сусед-суседа, як роуны-роунага.

Я Р.

Якая у нас інтэлігэнцыя.

(Канец).

Есьць у нас людзі, якіе яшчэ маюць нешта супольнае з народам, маюць энэргію і ахвоту да працы, якім баліць сэрцо за пакуту народу і яны стараюцца дапамагчы яму. Працуюць, здаецца, яны, кла-

поцяцца, усе вешта пачынаюць, а скуткау няма. Выбіушыся з роднае крыніцы, нямаючы гдзе папоуніць сваё сілы, яны памаленьку заняпадаюць. На дарогу нацыянальнага адраджэньня, на сьвет роднай культуры, яны ня выходзяць па той простай прычыне, што нічога аб гэтым ня ведаюць. Але цікава яшчэ тое, што многіе з іх упарта ня хочуць пазнаеміцца з гісторыяй адраджэньня Бацькаушчыны. Як відаць, чужая, асымілятарская школа так пакіравала розум, што людзі, вышаушые з яе, як чорт крыжа, баяцца некае „інтрыгі": польскае, ці расійскае, глядзя, где хто вучыуся. Трэба асаблівага здарэньня, каб прымусіць такога чалавека глянуць перад сабою здаровымі вачыма. Але усе-ж тут той грунт, гдзе насеньне, кінутае беларускімі пісьменьнікамі, скора узыходзіць. У роднай літэратуры, у роднай песьні і матчынай мове, яны знойдуць тую крыніцу, якая дасьць новые сілы дзеля працы і пойдуць па дарозе адбудаваньня роднай культуры.

Але такіх людзей ізноу-жа нямнога.

Нашы кветкі вырастуць у будучым, бо выходзяць яны з здаровых карэньняу на моцным грунце. Усе, што есьць здаровае і моцнае пойдзе да нас да супольнае працы.

Кажуць: „аграмадная большасьць ухіліцца ад працы, за вамі ня пойдзе". Як відаць, гэтая большасьць ня надта дарагая. Яна то пойдзе усюды, куды доля закіне, але карысьці ад гэтага ці будзе многа?

Ня дзіво, што народ беларускі не уважае сваей інтэлігэнцыі і ня йдзе за ею. Мабыць, у яго моцна заложан інстынкт самазахаваньня. Бо як жа даверацъ і йці за незьлячыма-хворымі людзьмі? Справа гэта небязпечная: трэба будзе і самому паміраць, як прыдзецца выміраць цяперашняй, так званай інтэлігэнцыі.

А шкадаваць яе асабліва ня прыходзіцца. Калі з дрэва выходзіць атожылак вялікі, але падгніушы, яго зсякаюць, а пускаюць меньшы, але мацнейшы.

М.—ч.

„Дыктатура пролетарыяту" на Беларусі.

(Канец).

Зусім натуральна, не знайшоушы апірышча сярод гэткага майстравога люду, бальшавікі маніліся арганізаваць як найцясьней сельска - гаспадарскіх рабочых— памешчыцкіх парабкоу і проста беззямельных сялян. Але-ж калі мы бачылі вышай, што моцна пролетарызованы майстравы рабочы, які зьяуляецца на Беларусі прадцечаю будучага прамысловага пролетарыяту, ня вельмі удзячны матэрыял для арганізацыі, дык павінны мы загадзя прызнацца што сельска - гаспадарскі рабочы для тэй самай мэты абсолютна няздольны матэрьял. Парасцярушваны, яшчэ больш як майстравы рабочы, гэты кляс зямельных рабочых, жывучы па асобных, далека адзін ад аднаго разселеных, дварох, спакойна цягне свой льос патрыярхальнага панскага слугі, носячы у сабе, куды больш за гарадзкога майстра цяжкае бярэме забабонау няведы. Абсолютна безграматны кляс парабкоу, пры істнуючым соцыяльным ладзе а ніяк ня можа з'арганізавацца сваімі уласнымі сіламі. А згуртованы апякаючаю яго уладаю бальшавікоу, ен ізноу распадаецца, як толькі гэтая улада зьнімае з яго сваю апеку.

Пастауленые упоруч з панскімі парабкамі беззямельные вясковые сяляне, будучы прыдушаны матэрьяльна яшчэ горш за дворных парабкоу і знаходзячыся у гэткай самай цемнаце няведы, ня ставяць з сябе ніякага апірышча для бальшавіцкае ідэі. Дзякуючы цемнаце, а праз гэта, і неорганізованнасьці беззямельные масы саусім не пачуваюць сябе солідарнымі з батрацкімі масамі —дворнымі парабкамі. Клясавое сьвядомасьці паміж нашым сельскім пролетарыятам няма, а страшэнные уплывы клерыкалізму яшчэ больш яго разрозьніваюць. Ня трэба запамінаць, што наш народ дзеліцца рэлігіяй на розные, варожые паміж сабою лагеры. Што клерыкалізм сярод сельскага пролетарыяту на Беларусі мае найбольшую сілу—можна ілюстраваць гэткім здарэньнем з часу бальшавіцкай рэволюцыі. У сьнежні месяцы 1917, ці то у студзені 1918 року камісары „Западной области и фронта" склікалі у Менску зьезд батрацкіх дэпутатау з цэлае усходняй часьці Беларусі (заходняя была окупована немцамі). У самы разгар пасядзэньня зьезду на вуліцы паказалася рэлігійная процэсія і уся маса прадстаунікоу сялянскае беднаты, як адзін пакінула асірацеушы бальшавіцкі прэзыдзіум зьезду, стройнымі радамі пацягнуушыся за вулічнай процэсіяй, можа й назнарок прышыкованай духавенствам на гэты час, каб дэмонстраваць публічна сваю моц. Пры такім уплыве на зямельны пролетарыят абсолютна чужое для социялізму сілы, як клерыкалізм, разумеецца само сабою, што спроба бальшавікоу стварыць прызывы да іх вясковы сквядомы кляс мусела пацярпець поуную няудачу. Паніжэньне праізводнасьці зямлі праз тое, што вялікіе абшары яе нікім ня былі абсеены, а жывы і няжывы інвэнтар багатых двароу раскрадзены дробнымі вясковымі сялянамі,—наводзіло галодны жах на душы дворных слугау, прывыкшых бачыць як той самы двор у руках пана давау горы дабра. Бальшавізм вывятрау сярод беззямельнага сялянства і дворных рабочых; ен вытыхау, не пасьпеушы як мае быць прычапіцца у мазгох цемнае нашае беднаты, расьціданай па дварох і весках.

Спроба вызваць да жыцьця штучны пролетарыят, як і трэба было чакаць, не удалася і бальшавікі напэуна рабілі усялякіе зьезды і батрацкіе організацыі больш як

Гутарка аб беларускай мове.

(Глядз. № 18).

Пачытайце гісторыю нашага народу і вы пабачыце, што калісь-то у старые часы, як наш народ меу сваю школу, ен быу шмат культурнейшы і здальнейшы, чымсе народ велікарускі. Калі цары маскоускіе захадзіліся прасьвячаць свой народ, яны набіралі на Беларусі і на Украіне настаунікау. Так было пры цару Аляксею і пры яго сыну Петры I. Калі-ж пазаводзілі у нас маскоускіе школы, наш народ нібы застыу на адной меры і стау можа яшчэ цямнейшы за маскоуцау. Ды яно і ня дзіво: нашым дзецям прыходзілося перавучываць мову і разам вучыцца гаварыць. Вось праз што нашы дзеці мусяць даужэй вучыцца у школе за тых, хто вучыцца на роднай мове. Праз гэта-ж самае далека ня усе дзеці канчаюць школу, хоць вучыцца пачынаюць многіе. Ды і то, канчаюць у нас школу толькі тые хлопцы, якіх бацькі загадзе адзначылі аддаць на службу у горад, на чыгунку, альбо у пісары, а на селах астаюцца толькі тые, што навучыліся сяк-так чытаць па складох. Дзеля гэтага рэдка хто у сяле і чытае, бо усе роуна нічога не разумее. Народ прасьвячаецца і разьвіцьце мае тагды, калі ен чытае кнігі ды газэты, а у нас выходзіць так, што чалавек, вывучышыся у школе парасійску, не разумее ні расійскай, ні сваей газэты ды кніжкі.

— Вось гэта прауда. Пакуль не было беларускіх газэтау, дык іншы з нашых, бывала гаворыць: „Вось як-бы была газэта па нашаму, а то расійскую чытаеш—пятае цераз дзесятае". А цяпер есьць і нашы газеты, але есьць словы часамі незразумелые. Ну, але панашаму усе-ж яно панятлівей. Вось скажу за сябе... Я і школу скончыу і на службе, здаецца, добра наламауся, а вазьму, бывала, расійскую газэту, так пятае цераз дзесятае разьбяру. А у сваей дык хіба сотага слова не разьбяру і то мусі быць праз тое, што у нас, па селах, пазабываліся людзі старажытных словау, а шмат такі і новых словау цяпер выгадавалося.

Прауда, трохі народ забыуся, а шмат словау і ня знаю, бо у непрасьвечанага сельскага люду не было словау на усе тое, пра што цяпер пішуць у газэтах. На усе, што есьць у сяле, нават на самую

кажуць, дзеле людзкога вока, ніж дзеле таго, каб практычна выкарыстаць, з'арганізованые па прыказу зьверху, масы. Цемные, несьвядомые ня толькі клясова, а нат' і нацыянальна прыгнечаные на працягу шмат гадоу нашые працоуные масы не маглі уцяміць сабе ідэалу „независимой Советской Социалистической Республики Белоруссии“. Масы гэтые настолькі сама соцыялістычны, насколькі гэтая рэспубліка была беларускай.

З каго-ж яшчэ можна было б згуртаваць пролетарскую фікцыю нязьменна правіушым нам камісарам „Западной области“, усім гэтым Мясніковым, Крывашэіным, Пікелям ды Калмановічам, якіе пры усялякіх зьездах „советов“ усе-ж такі моцна трымаліся на сваіх дыктатарскіх крэслах, не адступаючы іх нікому. Абаперсьціся на сярэдніх сялян, гэтых насіцеляу дробнабуржуазнай уласьнічаскай ідэялегіі? Але-ж тады трэ'было б даць поуны прастор вузка-матэрьяльным інстынктам і апэтытам гэтага слою працоунага народу, трэ' было б адрачыся ад тых рэквізыцыяу і набораў да чырвонае арміі, якіе былі проста няухільными; гэта значыло адцяць самым сабе галаву—*вырачыся свайго комунізму.* Далей ісьці няма куды. Побач з сярэднім сялянствам у нас на Беларусі ёсьць *ярка выражаны. дробна-буржуазны кляс*—засьцянковая шляхта, якую бальшавікі толькі і маглі тытулаваць нацыянальна-велікарускім тэрмінам: *кулакі.* Гэты, аджываючы свой век, рудымэнт дваранства быу куды горшым ворагам *комунізму,* ніж самы сыты маскоускі „кулак“.

І бальшавікі цэрэмоніліся мала. Нязьменные камісары і цэлая арда іх падданых таварышоу—чыноунікау правілі тэк, як сама хацела, лепячы на кожным парожнім плоце, ці на рагу вуліц, або проста на брамах нікому непатрэбные дэкрэты, абсолютна не дапасованые да жыцьця, наводзячы жах на усе жывое бязглуздым чырвоным тэрорам і разьвіваючы у самых сабе поуную імпотэнцыю, забіваючы у масах апошнюю каплю творчасьці. Згуртованые у арганізацыю дамавой прыслугі, дворнік і кухарка зразумелі свае назначэньне так, што чуць ня пяць разоу на месяц трэбавалі падвышэньня пэнсіі, а падворкі, кухні і вуліцы маглі сабе дашчэнту загніваць ад бруду, робячыся расаднікамі пошасных хваробау: тыфусу, воспы і інш. Люмпэнпролетарызованые лакеі, пакаеукі, афіцыянты і швэйцары парабіліся казеннымі паразытамі—чыноунікамі „советских столовых“, нацыяналізованых отэляу і „домов советов“. Прысмактаушыся так ці інначай да скарбовага дабра гэткіе савецкіе нахлебнікі мо' і шчыра падтрымвалі (разумеецца толькі словамі й штандарамі) „рабоча сялянскую уладу“ бюрократау рэволюцыі, усемагучых камісарау і усесьвішчаючых надзвычайных камісіяу. Але якаво было тым, што стаялі далека ад розных савецкіх кухняу і складау, тым майстромрамесьленікам, якіе мусілі уцякаць на веску далей ад жудаснае постаці касьцістага голаду, каб крывавым потам зарабіць, як ласку, ад мужыка - серадняка асьміну бульбы, ці пуд жытняе мукі, каб тым ухіліцца ад галоднае і халоднае сьмерці і выратаваць сямью сваю. Жартачкі пуд мукі мужык ацэньвау у 1500—1700 руб., а возік крадзеных з казеннага, ці панскага лесу дроу 300—400 руб., патрабуючы плату „рускімі“ (царскімі) грашыма. А тым часам побач з майстрам, працавaушым за муку і бульбу, жыу просты работнікпякар з казеннае пякарні. Яму давалі паек і усяго толькі... 600 руб. на месяц. На бальшавіцкіе часы гэта разумеецца ня пэнсія, а сьмех адзін. Аднак жа, пякар, служачы разам з жонкою у адной пякарні, спрауляу у сьвяты маеукі і вечна хадзіу з духам самагонкі. За якіе-ж гэта капіталы? А вельмі проста: ен, (гэтак сама й жонка) штодня бралі, скольki маглі панясьці казеннага хлеба і у сябе на кватэры прадавалі яго на пару рублеу таньней за спэкулянтау. Суседзі купляли, маучалі і цешыліся, што хлеб хоць есьць ды яшчэ крыху таньней, як усюды. Гэта адзін толькі факт, які я—пішучы гэтые радкі—прасачыу сваімі уласнымі вачыма, а колькі іх, гэтакіх фактау высьлізнулося з-пад вачэй людзкіх! Ну й дзе-ж тут пролетарская сьвядомасьць, дзе тут пачуцьце солідарнасьці; дзе-ж тут пролетарская дыктатура? Яе не было. Бо не было таго, што носіць імя пролетарыяту, імя дружнае солідарнай, працоунае арміі, на хрыбце сваем трымаючае сьвет. А што-ж было? Было скаламучанае моро цемнага, ачмучанага люду, незразумеушага праудзіва клясавых інтарэсау сваіх і стагнаушага пад ценжарам свайго бязвольля і несьвядомасьці.

Крауцоу Макар.

Мэморыял аб політычным і гаспадарчым палажэньні краю.

Зьвязак прадстаунікоу польскіх прамыслоуцау, земляуласьнікау, фабрыкантау, рамесьленікау, коопэратарау і інш. галін польскай індустрыі уклау і падау свайму ураду „Мэморыял аб політычным і гаспадарчым палажэньні краю“. (ад 28-VIII 1919 г.). Мэморыял выкладае тые думкі, што у апрацаваньні законау урад, а ня Сойм, павінен граць першую ролю. Сойм вынуляе толькі жаданьні і патрэбы народу, а задаволіць іх есьць абавязак Ураду. Па „Мэморыялу“ у сваей пр цы Урад павінен трымацца такіх дзьвех асноу: 1) „*Урад павінен цэліцца да ажывеньня і падняцьця прадукцыйнасьці краю і 2) Урад павінен аднaчасна старанна бараніць усялякіе гаспадарчые вартасьці, пакуль на іх мейсцо, пад уплывам новых правоу, ня зьявяцца новые вартасьці*“.

Мэморыял зьвяртае увагу на тое, што прадукцыйнасьць працы

драбнічку у возе, ці у сасе, народ мае усе словы, а на тое, што дзеецца за сялом, у селяніна слоу няма; таму і у газэце ен некаторых словау не разумее.

— А хіба ня можна пісаць кніжак ды газэт такою мовою, як напісаны, прыкладам казкі Сэржпутоускага, ці некаторые вершы Якуба Коласа. Тамака для мяне незразумелых словау няма, а у газэце шмат выдуманых?...

— Так, але як ня можна цяпер расійскай газэты напісаць, скажам, мовай Пушкіна, так сама ня можна нашай газэты пісаць мовай казак Сэржпутоускага, бо не хопіць словау. Разьвіваецца жыцьце, разьвіваецца і мова, вырабляюцца свае словы, успамінаюцца старые, ці пазычаюцца чужаземные. Так яно робіцца з усімі мовамі. У расійскай мове чужых словау так многа, што ужо есьць, як вы знаеце, слоунікі „иностранных слов“ лікам у колькі сот тысячау слоу. Але за гэто ніхто не ганьбіць расійскіх пісьменьнікау ды вучоных, за гэтые незразумелые словы, бо людзі звыкаюцца з імі яшчэ у школе. І у нас, каб вучыліся у школах на роднай мове, дык ня было-б ніякай труднасьці чытаць газэты і кніжкі, але таго няма.

У нас на Беларусі нашы людзі рабілі толькі самую чорную работу, а такіх людзей, як настаунікау, розных чыноунікау, урад прысылау з Маскоушчыны, бо маскоуцы канечне налеглі абмаскаліць нас. А нашаму чалавеку калі і здаралося адтрымаць адукацыю, ен павінен быу шукаць сабе службы далека ад сваей радзімы і павінен быу забывацца аб сваім народзе. Таму-то нам і трэба дбаць, каб прасьвяціць наш народ. Трэба шырыць свае кніжкі, газэты ды заводзіць нашу мову у школах, як гэта рабілі людзі па іншых дзяржавах.

Перачытайце аб мінулым жыцьці усіх народау і вы пабачыце, што толькі прасьвета у сваей роднай мове прабуджае народ ад векавога сну, выводзе яго з цемры і заняпаду на ясны сьвет, да лепшага жыцьця. І жыцьце нашага беларускага народу толькі тагды расьцьвіце, як мы разам з зямлей і воляй будзем праводзіць у жыцьце народу здабыткі агульна—эуропэйскай культуры у роднай мове. Тагды толькі народ наш з пашанаю будзе адносіцца да свайго нацыянальнага „Я“ і увойдзе у сусьветную сям'ю народау, як роуны з роуным.

20 кастрычніка 1918 г. м. Менск. **Сымон Рак.**

рабочых павіжаецца, і што гэта пагражае вялікаю небяспекаю дзяржаве.

У гэтых дзьвех асновах выяуляецца вялікі дзяржауны розум. Палепшыць налажэньне рабочых і усяго народу можна толькі дарогаю справядлівага падзелу паміж працаунікамі нароблених імі рачэй ужытку і прадуктау.

Раз прадуктау няма і невядома, ці будуць яны нароблены, то ніякая лічба грашавых знакау не задаволіць патрэбау чалавека.

Дзяліць можна толькі тое, што есьць. Чым больш выведзено на сьвет рачэй і прадуктау, тым больш дастанецца іх кожнаму. Дастацца ж кожнаму павінна, столькі, каб патрэбнасьці арганізму былі задаволены. Другая аснова вельмі важная. Ня можна перадаць фабрык у рукі рабочых, калі можна сказаць напэуна, што прадукцыя фабрык будзе задаваляць патрэбы толькі рабочых, а можа навет і саусім стане

Так сама і маенткі можна перадаць народу толькі пры варунках, што народ вырабіць у іх ня меньш прадуктау, як выраблялося першей, і абавяжацца, апрача таго, даць гэтые прадукты на рынак па справядлівай, а не спэкуляцыйнай цане і ня меньш, як першей.

Прогрэс жыцьця у тым, каб новая яго форма пры меньшых затратах сіл лепей задавальняла усе патрэбы чалавека.

Х.

БЕЛАРУСКАЯ КРОНІКА.

Паведамленьне Прадстауніка беларусау у Адэсе. У Менск прыехау б. Старшыня Адэскае Беларускае Рады і зрабіу паведамленьне Беларускаму Камітэту аб жыцьці і працы беларусау у Адэсе, Паведамленьне было вельмі шырокае і абхоплівало час ад Гэтманшчыны да апошніх дзен. Зьмест паведамленьня, як вельмі цікавы матэрыял аб нацыянальнай працы беларусау на чужыне, будзе пададзены у „Звоне" асобным артыкулам.

Польска-Беларускае Т-во у Менску, як паведамляе „Наш Край", мае быць засновано у форме аддзелу Варшаускага Т-ва. Мэтай паказанага Т-ва есьць: 1) дабіцца цясьнейшага зьвязку між абодвамі народамі, 2) азнаеміць грунтоуна і шырока грамадзянство Польшчы з Беларусьсю, а грамадзянство Беларусі з Польшчай, 3) папырацъ ідэю лучнасьці Польшчы з Беларусьсю на асновах „роуны з роуным і вольны з вольным" і г. д.

У зьвязку з гэтымі мэтамі Т-во мае рабіць штотыднёвые дыскусыйные вечары.

Назначэньне п. Ч. Родзевіча. Як мы чулі, прадстаунік Беларускага Камітэту у Менскім Магістраце, п. Ч. Родзевіч, на днях мае адтрымаць вазначэньне на Памоцніка Загадчыка Аддзелу Асьветы пры Упрауленьні Усходнімі Землямі, на якую пасаду кандыдатура яго была высунута Беларускай Школьнай Радай Меншчыны.

Політычные навіны.

Паустаньне на Украіне.

ЛЬВОУ, 1-Х. Згодна з інформацыямі Украінскага Бюро Прэсы, паустаньне на Украіне проці Дэвікіна моцна падрастае. Сяляне ізноу не давозяць спажыуных прадуктау у Кіеу і арганізуюць збройные часьці для барацьбы з казацкімі бандамі.

Фош падтрымвае Ліцьвіноу.

КОУНА. Літоускае корэспонд. бюро паведамляе з Парыжу: Маршал Фош заявіу літоускай дэлегацыі на мірнай конфэрэнцыі што ен стараецца, каб шэф французкай вайсковай місіі у Польшчы дабіуся адступленьня польскіх войск за назначаную імі дэмаркацыйную лінію.

Вайна Украіны з Дэнікіным.

З Альбова паведамляюць, што 27-га верасьня Украінская Народ. Рэспубліка офіцыяльна абвесьціла вайну Дэнікіну.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

У мястовым т-ве узаемнага ад агню страхаваньня адноулены прыем страхаваньняу, каторы ідзецъ цяпер вельмі жыва.

Сельска-гаспадарскі сындыкат. Па ініцыятыве групы асоб 15—20 г. мес. зноу пачынае функцыянаваць сельска-гаспадарскі сындыкат у Менску. Мэтай сындыкату дастауляць у вясковые таварыствы с.-гаспад. прылады і племянную жывелу.

Збор з нярухомых маетнасьцяу м. Менску подлуг разасланых акладных лістоу (па ацэнцы 1916 г., павялічанай у 6 разоу), павінен быць унесены у касу Магістрату не пазьней 20 кастрычніка, інакай спагоняць грошы адміністратыуным чынам з дадаткам пэня у 2%, лічучы ад 1 лістападу.

У акружным судзе, пакой № 27, міравымі судзьдзямі Жыжнеускім і Заброцкім, адчынены часовы прыем просьбау аб зыскавых і у галоуных справах.

У губ. турме агульны лік арыштаваных—500 чал. Паек 1/2 ф. хлеба у дзень. Маленькая царкаука, разбураная бальшавікамі, цяпер троху папраулена.

Парахвіяльные коопэратывы. Намечано залажыць коопэратыу пры кожнай праваслаунай парахвіяльнай царкві м. Менску.

Цукер (пясок) у прыватнай прадажы каштуе цяпер 22 руб. фунт.

Мясо у прыватнай прадажы каштуе цяпер 7 руб. фунт.

Польская Краевая каса мае быць адчынена у хуткім часе у Менску.

Біржа. Апошнімі днямі у Менску грашавы курс такі:

За 100 р. „кер."—15 1/2 р. „цар."
За 250 р. „дум."—72 р. „цар."
За 250 р. „сов."—25 р. „цар."

Аднака курс „думскіх" ідзець у гару: ужо можна дзе кольвек дастаць за 250 руб. „дум." — 190 „цар.".

БЕЛАРУСКІ ТЭАТР.

5 г. кастрычніка, у пядзелю, Таварыствам Працаунікоу Беларускага Мастацтва пастаулена была у гарадзкім тэатры 5—актовая драма У. Галубка „Бязродны". Трагэдыя сіраты-байструка Янкі Бязроднага цягнецца праз цэлую пьесу бяз жаднага просьвіту. Небарака не знаходзіць шчасьця навет і у каханьні маладой даяучыны Гапкі—падчарыцы ні беднага гаспадара Супрона. У Супрона спрауляюць дажынкі. Моладзь весяліцца; сумуе адна Гапка. Пьяны Супрон прыводзіць як раз старшага стражніка Івана Марціцавіча Качаргіна, каб насватаць яму сваю падчарыцу. Зьявіушагася сюды Янука Бязроднага Супрон праганяе са свайго надворку. Гапка ратуча адмауляецца выйсьці замуж за Качаргіна; адмауляецца яна і у другім акце, і ня гледзячы на пагрозы, трымаючага у руках бізун, пьянага зауседы айчыма, проста прапануе стражніку пакінуць іх хату. Маці Гапкі спачувае дачцэ. Калі прыходзіць у хату да Супрона прызваны у салдаты Янук Бязродны, дык Супрон, ня слухаючы а ніякіх словау мальбы Бязроднага, выганяе яго з хаты. Гапка прызнаецца мацеры, што яна скора стане маткаю. Выходзячы з хаты Супрона, Бязродны пакідае тут сваю шапку. У Гапкі родзіцца дзіця у той час, як з фронту ад Янука адтрымаецца ліст, што ен ранены. І шапку і ліст свайго любага Гапка трымае у пасьцелі пад галавою. Гапка слабая. Каля яе маці і баба—знахарка, якая то варажыць, то шэпча каля хворае. Маці ідзе па фэльчара, а у яе адсутнасьць зьяуляецца Супрон, выпівае з знахаркаю бутэльку гарэлкі і выганяе хворую Гапку з хаты. Забраушы з калыскі дзіця, яна выходзіць. Скалечаны, зранены Янук вяртаецца з вайны, апіраючыся на кій, толькі тады, калі у хаце Гапкі ужо нікога няма, а дзьверы і вокны забіты дошкамі. Гапка згінула. Супрон нагла памер на дарозе, а маці звар'яцела. Гэта расказваюць Бязроднаму ідучые на сход сяляне і знахарка, што натрапілі на калеку. Сюды жа трапляе і нашчасная звар'яцеушая маці Гапкі і, асляпеушы небарака—салдат глядзіць на яе, як на здань, ня могучы данытацца, ці яна пазнае яго... Бязродны адзін... Ен знаходзіць сярод лесу белую торбачку, з якой выцягвае сваю шапку. А тут-жа недалечка ляжыць толькі чэрап яго Гапкі і дзіцяці яе...

Гэтакі смутны зьмест драмы густа перасыпаны вясельмі, а часамі й занадта камічнымі момэнтамі. Харошы пачатак першага акту (дажынкі у выкананьні хору Цяраускага). Да болю сьмешны і канец гэтага акту—танец Качаргіна у выкананьні самога аутора пьесы. Наогул аутор у ролі стражніка быу на сваім месцы. Добрым Супронам быу бы Сьвятляк, каб крыху менш крычау, памятаючы, што ен ня у лесе, а на сцэні. Пекная Гапка—Пауліна Васілек. Знахарка (Смолка) занадта нудная. Нудны гэтак сама і Бязродны (Мікола Менскі). Хаця гэта й ня дзіво—ен мусі першы раз на сцэні. Ігра яго—не ігра а безканечная стагната і дэкламацыя. У пьесе трапляюцца „русіцызмы". Такіе словы, як „пень" „сабака" чамусьці у жаночым, а не у мужчынскім родзе. Пара артыстам знаць сваю граматыку.

Знаемы.

Рэдактар-выдавец

Ядв. ЛУЦЭВІЧ.

З дазвал. Цэнзуры — Друкарня Інвалідау, Менск.